Iulia
MĂRGĂRIT

CREAȚII LEXICALE ȘI SEMANTICE LA NIVELUL GRAIURILOR ROMÂNEȘTI DIN STÂNGA PRUTULUI

În cele ce urmează discutăm câteva elemente de vocabular, reprezentând inovații, uneori de formă sau /și sens, pe care le-am identificat în ramificațiile teritoriale ale dacoromânei de dincolo de Prut. Materialele de bază au fost culegerile de texte dialectale și glosarele publicate în perioada interbelică și după aceea, precum și înregistrările recente realizate prin anchete dialectale. Ne-am oprit asupra unor termeni absenți, majoritar, din principalele dicționare ale limbii române, pentru a căror prezentare am adoptat ordinea alfabetică.

Atimană. În termenul anunțat, cules în perioada interbelică din localitatea Dumurlujeni, fostul județ Soroca (v. Coman, Gl., 8/70), „cuvânt de ocară cu sens neprecizat", ilustrat printr-un citat corespunzător (*Sări-ți-ar ochii, **atimană**, să-ți saie!*), am identificat o formă coruptă a împrumutului neoslav (rus, ucrainean) *ataman*, la nivelul graiurilor din Basarabia (Mărgărit, ISE, 29). Am presupus că respectiva conotație s-a conturat în vocabularul dialectal, pe baza unor fapte aparținând istoriei și, totodată, memoriei colective, ca și în cazul altor etnonime (*poleac, muscal, hantătar*), folosite în scopuri similare. Am avut în vedere incursiunile (private), nu neapărat războaie, pentru jefuirea localnicilor, operate de către (foști) ostași, de multe ori cazaci, sub conducerea unei căpetenii, apelată de către ei înșiși: *ataman*. Cuvântul străin a fost preluat cu aproximație de către vorbitori, prin colportaj, pentru semnificația specială „conducător al unor răufăcători", fără să-i incomodeze accepția de bază „căpitan de cazaci", sau cealaltă, „șef al unei echipe de pescari", consemnate în *DEX* (pentru româna standard), căci, în plan dialectal, lucrurile s-au petrecut cu mult înainte de sistematizarea sensurilor în amintitul dicționar. Situația descrisă de noi se confirmă în surse diverse. În *Dicționar rus-român*, I-II, de Gheorghe Bolocan și Tatiana Nicolescu, 1959, s.v. *ataman* întâlnim *ataman razboinikov* „căpetenia bandiților", iar s.v. *razboinik* 1. „tâlhar, bandit, hoț de drumul mare"; *ataman raz-*

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

boinikov „cap de bandă de tâlhari, de jefuitori”. De asemenea, condiția specială a localităților situate la margine de țară, pe malul Nistrului, a dus la proliferarea a tot felul de legende, menționate uneori în scrierile literare. O citățm pe cea mai la îndemână, pentru noi, în momentul de față: „Tata era de felul lui din Slobozia, un sat de răzeși de pe malul Nistrului, așezat la vreo cincisprezece verste mai sus de Soroca. Nu țin minte ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeși de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arțăgoși și iuți la încăierare, pentru ca, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca până va veni oastea domnească” (I. Druță, *Scrieri*, I, Chișinău, 1999, 12). În afară de turci, tătari, treceau Nistrul și cazacii. Aceștia „recrutați la început (secolul al XVI-lea) din elemente nemulțumite de regimul moscovit, se organizează mai târziu, sub influența tătărească, în oștiri de călăreți, temuți și la noi [...] pentru incursiunile lor sălbatice: «Timuș, feciorul lui Hmil Hatmanul, cu 8000 de cazaci, într-ales, trec pe la Soroca Nistrul»” (Miron Costin, *Letopiseț*, I, 305/9 (v. *DA* s.v. *cazac*). Deformarea *ataman* > *atimană* am explicat-o prin atracția cuvântului *animală*, cu o frecvență deosebită în partea locului, mai ales în formule injurioase și în imprecații.

Tot acolo, în aceeași provincie, în etapa actuală, *ataman* este folosit, evident, pe un alt palier lingvistic și cu o conotație pozitivă: „șef, conducător, în general”, ca o dovadă a circulației și permanenței: „Datorită comportamentului excepțional față de colegii de grupă, în scurt timp, Ion a fost numit, în cadrul școlii, „ataman”, nume ce-a rămas în amintirea celor care au absolvit școala menționată [...]. Anume el era inițiatorul și apoi conducătorul permanent al mai multor activități obștești” („Literatura și Arta”, nr. 5/3101, 3 februarie 2005). Așadar, prin contextul social-istoric de evoluție a Basarabiei, statutul împrumutului slav discutat reprezintă un caz particular incomparabil, neraportabil la alte provincii românești. Populația din zonă, neștiutoare de carte și necunoscătoare a limbilor rusă și / sau ucraineană, până la 1918, probabil, nu a întâmpinat dificultăți în atribuirea conotației negative unui cuvânt care chiar în limba de origine însemna și „răufăcător”.

Bacistóc. Termenul cules din jud. Orhei, Basarabia (Coman, *Gl. dialectal*, 8/70), glosat de către informator „bariz”, reprezintă reflexul unui neologism, *batist(ă)*, dintr-o anumită epocă, pătruns, odată cu produsul corespunzător, probabil în secolul al XIX-lea, la nivelul limbii române (v. citatele din *DA*), ceva mai târziu în perimetrul graiurilor, unde a cunoscut diferite adaptări, precum substantivul *batistoc*, în rostire dialectală, *bacistoc*. Confirmat, în etapa actuală, în graiurile moldovenești de dincolo de Prut (v. *Dicț. dialectal*, I, 120), *batistoc* se poate explica prin semicalc de structură (Hristea 1968, 150-160), de la *batistă* „basma”, termen înregistrat în același *Dicț. dialectal*, după *platoc* (*ibid.*, III, 206), împrumut rusesc impus prin denumirea comercială a produsului.

Bacistoc a fost inclus în MDA, fără să i se rezolve etimologia.

Boághe, o boághe de... Pentru a explica termenul menționat, precum și expresia în care este inclus, am avut în vedere, din punct de vedere formal, secvența *bob de* + substantive denumind materii, produse, substanțe având în structură particule de dimensiuni foarte mici. La început s-a spus, desigur, *bob de grâu, ~*

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

~ mei, ~ ~ mac, mai apoi *~ ~ nisip, ~ ~ praf*, ca termen de comparație, pentru a exprima cantitatea, proporția extrem de redusă, referitoare la produse ori fapte și acțiuni cu caracter abstract sau concret: *Se temea să nu greșească nici cât* ***bobul de nisip*** (A. Pann, *O șezătoare la țară* sau *Călătoria lui moș Albu*, Partea I, 1854, 52). *Avea patima curățeniei să nu fi văzut un* ***bob de praf*** *că era comedie* (I. Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină*, 1957, 270). În cele din urmă, *bob*, folosit absolut, dar precedat de un adverb de negație, a dezvoltat sensul „nimic" (v. *DA* s.v. *bob* 3.): *Nu zise* ***nici*** *măcar* ***bob*** (P. Ispirescu, în *TDRG*). *Bietul sătean... nu ar putea pricepe* ***nici bob*** („Convorbiri literare", ibid.) (cf. pentru limba contemporană, varianta cu substantiv feminin: *nici boabă*, de asemenea, în contexte negative). Mai târziu, *bob de* a fost concurat și substituit prin *fir de*, mult mai sugestiv prin specificul *firului de păr*, de la care s-a pornit, pentru a exprima măsura comparativă. Astfel au apărut sintagme ca *fir de nisip*, *~ de mac, fir de piper* etc.: *Și, într-un buc, au și ales năsipul de o parte și macul de altă parte: să fi dat mii de mii de lei, nu găseai* ***fir de mac*** *printre năsip sau* ***fir de năsip*** *pintre mac* (Ion Creangă, *Povești și povestiri*, 1987, 107). *Să nu rămâie bubă de leac. / Nici cât un* ***fir de mac****!* (Șez., XXXIV, 35). *Deochiul în patru o crăpat! / Nici cât un* ***fir de mac****, / În patru despicat, / În fundul mării aruncat, / Nici atâta n-a rămas!* (Șez., XXXV, 96). *Măturând într-o dimineață, ea singură casa, au aflat un* ***fir de piperiu*** *pe jos* (Sbiera, *Povești*, 130). *Beșica șei ră iese așa ca un* ***șir di malai****, îi roșă și cu vârvu galbăn* (Ștefănucă, *Nistrul de Jos*, 204). ***Firele de bob*** *se fierb bine, se scurg de zamă, se presară cu sare, se pune pe deasupra lor ceapă* (I. Cr., IV, 212).

O sintagmă precum *fir de grâu* s-a impus prin caracterul său ambiguu pentru că evoca totodată planta: *De m-ar lua pe mine* [împăratul de soție], *i-aș hrăni toată casa și oastea c-un* ***fir de grâu*** (Sbiera, *Povești*, 116). În accepțiunea dezvoltată, ulterior, se are în vedere, exclusiv, bobul: *Să nu-mi spargi nici șirezile, nici stogurile, ci să-mi alegi dintr-însele numai* ***firu*** *pâinilor nenvăscut, curat, și să mi le faci vravuri* (ibid., 160). Cu o arie largă de răspândire, *fir de* s-a cristalizat ca locuțiune adjectival-adverbială, corespunzând adjectivelor negative (*niciunul, nicio*), atestată în graiurile muntenești (v. *Gl. Munt.* / pct. 713): *Nu mai era* ***niciun fir*** *de vacă* (Predeal-Sărari, Prahova). *Interveneam cu boroana și-i dădeam de două-trei ori până când amestecam* [pământul] *de nu mai rămânea niciun* ***fir de boabă*** *afară* (*TDM*, II, 850, pct. 752, Movila Banului, Buzău). *N-am* ***fir de*** *muscă în grajd* (*AFLR* / pct. 886) sau în Basarabia: *Cum să mă scoți din școală, când, afară de copiii școlari, eu n-am* ***fir de neam*** *pe lume-asta?* (Druță, *Clopotnița*, 186). Măsura evoluției complete a expresiei (*nici*) *fir de* o constituie conturarea adverbului *fir* „deloc" în graiurile muntenești. *N-am plâns* ***fir*** (*AFLR* / pct. 874). În aceste condiții, în mod inevitabil, *bob* și *fir* devin sinonime (în toate situațiile: substantiv, adverb, expresie): *Văzând biata fată atâta mac vărsat și știind de mai nainte că nu-i nime în stare să-l strângă așa degrabă, curat-curățel, numai* ***firul*** *lui, au început a plânge... Cum să poată ea culege tot* ***bobu****,* ***fir*** *după* ***fir*** (Sbiera, *Povești*, 214).

Paralelismul celor două construcții *bob de / fir de* pune în evidență, la nivel dialectal, preeminența secvențelor construite pe baza numelui *bob* și caracterul învechit al acestora.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

În graiurile din Basarabia, ca arie laterală, în aceleaşi contexte, întâlnim varianta feminină *boabă*, dar reprezentată prin diminutivul corespunzător *boghiță* [bog'iță]: *N-ai vreo* ***boghiță*** *de ceară?* (Druță, *Scrieri*, IV, 1990, 7). Plecând de la *boghiță*, s-a refăcut un radical corespunzător *boaghe*, lexicalizat ca atare în construcții *(o, vreo) boaghe de*: *Ei, și ce mare bucurie să-ți scuipi plămânii lângă o tablă hrentuită, cu* ***o boaghe de*** *cretă în mână?* (Druță, *Clopotnița*, 290). *Într-o bună zi, așa cam pe la amurg, s-a iscat* ***o boaghe de*** *lumină în cămăruța de jos a clopotniței* (ibid., 324).

În desprinderea expresiei *boaghe de*, încadrabilă în seria *bob de, fir de, fărâmă de*, nu putem ignora aportul unor formații sinonime, precum *oleacă de*, interpretată și separată în presupuse părți componente: *o leacă*.

Burezá. Verbul specificat, cunoscut în graiurile românești din Basarabia, l-am întâlnit, recent, în scrierile lui I. Druță: *Abia a doua zi pe la prânz începe* ***a bureza*** *mărunțel a toamnă lungă* (*Clopotnița*, 90). De asemenea, în *Dicț. dialectal*, I, 180, a fost notat, atât participiul *burezat*, cât și verbul corespunzător, ambele atestate în orașul Chișinău.

Consemnarea aceluiași verb *bureza*, în *ALRR* – Muntenia și Dobrogea / pct. 883, Enisala, Tulcea, sub aspectul proveniență, presupune fie infiltrarea din sudul Basarabiei, fie o inovație independentă în ramificații diferite ale aceluiași trunchi lingvistic. Dat fiind faptul că în ținutul de la gurile Dunării (= nordul jud. Tulcea) au fost atestate și alte elemente lexicale specifice graiurilor din Basarabia (cf. *bunel*, pl. *~ -li* „bunic", atestat în *Dicț. dialectal*, I, 177; TD – Bas., Gl., 430, dar și în *ALRR* – Munt. și Dobr., I, h. 127 / pct. 872, 875, 878; *AFLR* / pct. 879), nu este exclus ca și *bureza* să fi parvenit din aceeași provincie. Totodată, amintim și atestarea verbului în Bucovina (*Lexic reg.*, II, 125 – Gura Humorului), fapt ce pledează pentru localizarea inovației în graiurile moldovenești de pe ambele maluri ale Prutului.

Bureza face parte dintr-o serie de verbe controversate sub aspectul etimonului. Semnalat mai întâi de Al. Graur, *Tendințe*, 233, fără menționarea sursei, el este discutat ulterior în *FC*, III, 1960, 45, pe baza aceleiași informații incomplete, între derivatele în *-ăza*, *-eza*; *-ezi, -ozi*, unele analizabile în raport cu un verb sau un substantiv: *bureza* (cf. *bură*; *bura*), *undeza* „a fierbe" (cf. *undă*; *unda*); altele în raport cu un verb: *pisăza* „a sfărâma prin lovituri repetate; a snopi în bătaie (cf. *pisa*); *ureza* „a face urări" (cf. *ura*). O discuție specială ocazionată de *îndezat*, participiu identificat în limba veche pentru *undeza*, precum și o bibliografie completă a problemei referitoare la seria verbelor și la formant v. la Mioara Avram, *Vechiul românesc* ***îndezat***, în SCL, LVIII, nr. 1, 39-45.

În ciuda semnalării formantului menționat, considerăm că verbele exemplificate descind, prin derivare cu suf. *-i*, de la forme din propria lor paradigmă (în cazul celor de conjugarea I), având ind. prez. 1–3 sg. cu suf. *-ez*. În fond, fiecare dintre ele constituie un caz aparte, fiind destul de greu să vorbim de conturarea unui formant *-ăza, -eza*; *-ezi, -ozi* (cf. *huhureza* „a scoate țipete specifice păsării numite..." reprezintă, după părerea noastră, un deverbal < *huhurează*, iar *cotcorozi*, formație onomatopeică, rămâne în afara discuției, din cauza bazei: *cucurigu!*

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

> *cucurigi*, prin contaminare, la nivelul interjecției sau al verbului (+ *cotcodac!*; *cotcodăci*): *cutcurigi* > *cutcuriji* > *cucurizi*). Pentru aceeași serie adăugăm încă un verb *picureza*, neinventariat în *FC*, III. Verbele de conjugarea a IV-a, avute în vedere pentru exemplificarea formantului, sunt explicabile prin etimon maghiar, *malterezi* „a tencui": *málterez* (v. *DLR* s.v.), la fel și *foltozi* „a petici" < *foltoz*, chiar dacă există o virtuală bază în limba română: *folt*, împrumut din aceeași limbă. Celălalt exemplu, *puiezi*, provine, mai degrabă, conform semantismului „a da năvală", de la *puiede, poiede* „mulțime" și nicidecum de la *pui* + suf. *-ezi* (cf. *FC*, III, 45; *DLR*; *MDA* s.v.). Ca și Al. Graur (*Tendințe*, 223), presupunem că verbele *bureza, cetereza, piseza, undeza, ureza* au apărut, mult mai probabil, de la prezentul în *-ez*. Aceeași poziție afirmă *DLR*, exclusiv, pentru *undeza* s.v. *unda* și *ureza* s.v. *ura*.

Inovația lexicală, căci despre asta este vorba, constă în derivarea formei de pers. 3 sg., ind. prez., din paradigma impersonalului *bura*, ca bază derivativă (< *burează* + suf. *-a*), fără să constituie o excepție în sistemul de formare al verbelor românești. Este suficient să amintim dubletul *lăia* (v. *Gl. Munt.* s.v.), creat de la pers. 1, 2 sg. ind. prez. de la verbul *a (se) la*, ca bază derivativă: *(mă, te) lai* + suf. *-a* sau *firui* „a insulta, a înjura" < *fir-ar al ~* (v. *Gl. Munt.* s.v.; Vulpe, 1973, 3-5).

Copléș, copléj. În coloanele *MDA*, *copleș* „copil mic" figurează ca regionalism cu etimologia necunoscută. De curând l-am întâlnit în texte provenind din Basarabia: *Când eram copii, prindeam prin pădurea satului nostru câte-o șopârlă și-i rupeam coada: șopârla dispărea în tufișuri, iar noi ne distram, crezând cu mintea noastră de* ***copleși*** *că șopârlei îi va crește altă coadă, iar cozii îi va crește altă șopârlă* (N. Dabija, *Icoană spartă, Basarabia*, 1998, 128).

La originea termenului presupunem un derivat *copileac*, remodelat, ca număr de silabe, prin sincopa vocalei [i], proces petrecut destul de rapid după crearea acestuia, astfel încât labiala precedentă să rămână intactă: *copleac*. De fapt, chiar în stadiul prim de palatalizare [copÖíl] se conservă labiala (cf. [coÖil]). Procedeul sincopării și, în general, al reducerii cuvântului, sub aspectul corpului fonetic și prin alte procedee, este foarte răspândit în graiurile moldovenești, cu referire specială la cele din stânga Prutului, unde *văstor* corespunde numelui *învățător* (Druță, *Clopotnița*, 368: *Țănim dumitale, tovaroș* ***văstor***), *dapcum* adv. < *d-apoi cum* (*TD* – Bas., 444); *psine* > *pe semne* (ibid., 499) etc.. Pluralul, cu alternanța vocalică de rigoare *copleci* și rostirea specifică zonei [copléș], stă, probabil, la baza reconstituirii și lexicalizării unui nou singular *copleș* (v. *DMR*, 73 s.v.), cu varianta *coplej*, înregistrată în *Dicț. dialectal*, II, 221: *Amu, iacă, te dă la amendă, dacă nu dai* ***coplejul*** *la școală*. Înregistrarea pluralului *copieci* „cópili" din *ALR* – Mar., III, h. 803/pct. 235, 236 constituie, după părerea noastră, o atestare indirectă a sg. *copileac*.

Dáitea, cu dáitea; dáica, cu dáica. Despre primul termen anunțat, întâlnit în publicistica de la Chișinău, nu putem spune dacă reprezintă o creație de autor sau, dimpotrivă, „un bun comun", cunoscând o anumită răspândire. Ne-a atras atenția în intervențiile civice ale unui cunoscut poet din Republica Moldova: „Nu mai putem umbla cu cerșitul, *cu daitea*, nu mai putem trece, coloană, Prutul, să ne facem pensie în țară și să sugem astfel de la două oi, mai hâtri decât toți, mai

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

patrioți, mai merituoși, români de viță veche" (D. Matcovschi, *Nicolae*, în „Literatura și Arta", nr. 30, 3074 / 29 iulie, 2004, p. 5).

Prin adoptarea unui împrumut rusesc, la origine verb, imperativ 2 pl. *daite!* s-a creat un substantiv relevant pentru forța de sugestie și coloratura regională, în relație sinonimică cu un cuvânt românesc (cf. *cu cerșitul / cu daitea*). S-ar părea că limba română începe să-și contureze o tradiție în privința conversiunii unei forme din paradigma imperativului în bază derivativă, de la același verb și din aceeași limbă. *DLR* a înregistrat, în acest sens, *daiboj* în expr. *a umbla cu daibojul (daibojă)*, în evidentă relație de sinonimie cu varianta recentă *a umbla cu daitea*. Diferența lexicală minimă dintre cele două organizări reflectă modificările cultural-istorice survenite în concepția umană despre lume și viață.

În aceeași ordine de idei, ca o confirmare a faptului că nu este vorba despre un caz singular, menționăm *daica, cu ~*, cu același sens, variantă populară prin raportare la cea scrisă semnalată, înregistrată de Gh. Iftinchi în *Graiul din Frătăuții Vechi, raion Rădăuți, regiunea Suceava* („LR", IX, 1960, nr. 3, 70-83).

Hal, mare hal. Termenul *hal*, cu înțelesul deductibil din context „necaz, supărare", apare într-un material cules din Basarabia: *Iaca bre, ne strigă stăpânu, are mare **hal** și mari greu!* (Ștefănucă, *Nistrul de jos*, 152). Reluarea sinonimică a cuvântului face de prisos comentariul asupra semantismului. Sintagma *mare hal* a dezvoltat o expresie verbală corespunzătoare: *a pica la ~ ~* „a cădea la necaz, a avea necazuri": *Iaca, bre, stăpânu strigă, la **mari hal o chicat*** (ibid.). De altfel, cuvântul, cu lărgire de sens, cunoaște o răspândire deosebită în zonă, fiind frecvent atestat: *În luna Rusaliilor scot un ogheal roșu, ori o haină roșâie și le-ntind la soare de **halu moliilor*** [= răul moliilor] (ibid., 72). În *hal* am identificat un vechi împrumut din limba turcă, menționat în ȘIO, 198, pe de o parte, cu semantismul arhaic „calamitate, dezastru" (*Spuind **halul** ce io am întâmplat* – Kogălniceanu, 209, *apud ȘIO*, ibid.); pe de altă parte, în epoca modernă, dobândind un sens peiorativ (cu nuanță ironică) (cf. *ȘIO*, *ibid.*), la nivelul limbii comune. Graiurile din Basarabia atestă conservarea semnificației arhaice (cf. *Să-i dea vreo mângâiere, / La atâta **hal** și jele* – Beldiman, 198, *apud. ȘIO*, ibid.), cât și conturarea unei expresii. În cristalizarea acesteia, precum și în păstrarea semantismului originar, ar fi putut, oare, contribui paronimul de origine slavă *val* și expresiile similare? (*Era prea în **val** și în mare supărare* – Neculce, *Letopiseț*, 206).

Înjunghiát, s-a înjunghiát a râde. Expresia se întâlnește în graiurile moldovenești: *Pântu că sărăcia s-o avut cu tetea ghini, nu să-ndură nici di mini, câ sântem niști sufliti buni. Ii **s-o-njunghiat a râdi...** și atunci ni-o dat vo opt kilograme di malai* (Diaconu, *Vrancea*, 305).

Forma verbală reflexivă de perfect compus, marcată grafic în citat, descinde, în urma unor multiple modificări fonetice, de la *zâmbi*, învechit *a se zâmbi* „a surâde", corespunzând bg. *zăbĭa se* (de la *zăb* „dinte") „a-și arăta dinții, a rânji; [fig.] a vorbi cu răutate" (Mihăilă, 1960, 201-202). Pe terenul limbii române, cu timpul, verbul s-a deetimologizat. Textele din limba veche, precum și graiurile populare, păstrează însă etapele de tranziție. Mai întâi s-a spus *s-a zâmbit a râde*, mai apoi

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

a zâmbit a râde și, în cele din urmă, *a zâmbit*, deoarece verbul la mod personal a preluat sensul întregii expresii.

În cazul termenului discutat, textele vechi reflectă și evoluția fonetică: *Au început a-l îmbrăca în haine domnești, el **s-au zâmbit a râde** și au dzis că „demult așteptam eu una ca asta”* (I. Neculce, *Letopiseț*, 13) (v. *DLR* s.v.). *Și Esop **jimbind a râde** zice: „nu vorbi așa lesne de el, o împărate!”* (*GCR*, II, 209/18) (v. *DLR* s.v.). *Vizirul **s-au jimbit a râde** și i-au dzis să grăiască, să nu să teamă!* (I. Neculce, ibid., 205).

Jimbi, în rostirea locală, specifică graiurilor moldovenești, *jânghi* [ùîng'í], în urma unor transformări fonetice explicabile, refăcut după impf. 3 sg. *jânghie*, cu prefix facultativ, devine, prin etimologie populară, pentru transparența lexicală deplină a termenului, *se înjunghie a râde*. În procesul de etimologizare populară, nu excludem aportul unor expresii sinonime, constând din construcții metaforice similare: *a se prăpădi de râs; a muri ~ ~; a se omorî ~ ~; a se strica ~ ~* (v. *DLR* s.v. *râde*).

Formal, expresia urmează structura sintagmelor enumerate, semantic însă păstrează înțelesul etimologic „a zâmbi”. Dovada o găsim în graiurile românești actuale din Basarabia (v. *Dicț. dialectal*, IV, 256): *La un ceas de supărare, l-am auzit odată pe tata zicându-i bunicii că ce tot stă la noi și la noi, că are atâtea fete măritate prin toate satele dinprejur. Bunica **s-a înjunghiat a râde**. Nu i-a spus o singură vorbă, dar așa tăcută și **zâmbitoare** cum era, a dispărut într-o bună zi* (Ion Druță, *Clopotnița*, 159). În textul exemplificat construcția se reia prin adjectiv deverbal: *bunica **s-a înjunghiat a râde...** dar așa **zâmbitoare** cum era...*, ceea ce exprimă gradația, măsura acțiunii premergătoare râsului propriu-zis.

Preexistența altor expresii construite pe baza hiperbolei, pentru a exprima gradul (înalt) al acțiunii *de a râde*, au determinat credibilitatea, acceptarea și însușirea ansamblului absurd *s-a înjunghiat de râs*.

MDA înregistrează verbul discutat, cu precizarea „etim. nesig.”; cf. *jimb, jimbi*. De fapt, dicționarul amintit procedează inconsecvent, în sensul că *jimbi* beneficiază de un amplu articol separat, dar, în același timp, figurează și ca variantă s.v. *zâmbi*.

Leână, foáie și-o pară. Secvența din titlu apare într-un text folcloric, cules din Dănuțeni, Basarabia, la începutul secolului trecut: *Prutule, voinic bărbat, / Ce-mi tot vii, bre, tulburat? / **Leană, foaie și-o para,** / Doamne, Doamne, nu ploua / Poate Prutu a săca* (GN, II, 4). Sintagma suspectă *Leană, foaie* presupunem că a luat naștere prin separarea derivatului *foileană*, curent, de pildă, în folclorul din Oltenia (***Foileană** bob năut, / Ce mai sălcii pe pământ* – Ciauşanu, *Vâlcea*, 31/128; ***Foileană** de mălură, / Și ședeam pe curătură* – ibid., 15/34), dar și din zonă, în secvențele *foi / leană*, reproduse în ordinea inversă așezării lor în structura cuvântului: ***Foileană** trii lalele / Pi deasupra casii mele* (ibid., III/IV); ***Foileană** și-o alună, / Colo-n vali pi la stână* (ibid., I/III); ***Foileană** măr bărbat, / Rusule, neam blestemat* (ibid., III/V). Inversiunea termenilor dintr-o succesiune bimembră se întâlnește în creațiile folclorice, dar la nivelul unităților lexicale componente: *Verde foaie de-o alună*.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

Posibilitatea de separare a derivatului a dus la conturarea unui laitmotiv *leano, leano!*, convertit în refren care, nu întotdeauna, exprimă un nume propriu şi, pur şi simplu, coincide cu acesta: *Foaie verde trei aluni, / Leano, leano, / Mi-a plecat neica de luni, / Leano, leano* (Ciauşanu, *Vâlcea*, 39/16). Omonimia cu antroponimul corespunzător a obnubilat definitiv originea secvenţei preluate prin tăietură silabică din *foileană*.

Structura primordială *foileană şi-o para* ar putea reprezenta un dublet lexical, compus din diminutiv şi substantivul *para*, în accepţie metaforică „frunză crudă, mică, de dimenisunea unei parale, la început de primăvară”: *Foaie verde ca laleaua, / Dete frunza ca* ***paraua*** (Ciauşanu, *Vâlcea*, 75/418).

Mampaséle. Termenul denumeşte, într-o variantă coruptă şi denaturată, în graiurile româneşti din Basarabia, un anumit sortiment de bomboane de felul „dropsurilor” puse în vânzare până în 1918, în Rusia. Denumirea originară a articolului, importat din Franţa sau produs, la faţa locului, de către fabricanţi din emigraţia franceză ori indigeni, s-a impus în rostirea rusească: **manpasé*.

Într-o intervenţie anterioară (Mărgărit, *ISE*, 121), pe baza mărturiilor informatorului, în exclusivitate, am corelat cuvântul cu potenţiala denumire indicată din franceză: *mon passé*. Confruntarea, tardivă, cu sursele limbii ruse, impune o corecţie, deoarece, într-unul dintre dicţionarele acesteia, figurează *monpasée, mompasée*, reproducând termenul franţuzesc *Montpensier* (M. Fasmer, *Étimologičeskij slovarj russkogo iazâka*, II, Moskva, 1967).

Ajuns în provinciile periferice ale imperiului, ca, de pildă, Basarabia, cuvântul a fost preluat cu modificări fonetice (reducerea grupului [ns] > [s]) şi, apoi, adaptat la sistemul limbii române: *mampasea*, pl. ~ *-ele*. Dat fiind faptul că, prin modul de prezentare, produsul nu se comercializa cu bucata, în cele din urmă s-a încetăţenit ca *pl. tant.*: *mampasele*. La scurt timp, în urma modificărilor social-istorice, numele s-a îndepărtat considerabil nu numai de original, ci şi de articolul comercial în sine, ceea ce pentru discuţia de faţă nu are relevanţă. Pentru început, cuvântul l-am întâlnit în comuna Ştefăneşti, raionul Floreşti, în povestirea unui localnic vârstnic, citat printre „miracolele copilăriei” din anii de după întregirea ţării.

În aceeaşi intervenţie anterioară, din acelaşi regretabil viciu de documentare, apreciam că termenul a ieşit definitiv din uz (Mărgărit, *ISE*, 121). Ulterior însă l-am identificat într-un text folcloric cules în perioada interbelică, în aceeaşi provincie. Faptul atestă, pe de o parte, o anumită supravieţuire, fără legătură totuşi cu uzul, pe de altă parte, sensul indubitabil al acestuia, relevat prin reluare sinonimică: *caramele*, termen care, în graiurile moldoveneşti din stânga Prutului, sub influenţa limbii ruse, constituie numele generic local pentru „dropsuri”: *Frundzişoară mintă creaţă, / Duminică dimineaţă, / M-ieu căldarea, plec la apă, / Mă-ntâlnesc cu puiu-n poartă / Şi mi-l ieu la discusare, / El să giură, sfântu soari, / Alt-amantă nu mai are. / Chiar asar, alalta sară / Chiar asară l-am prins faţă / Cum ţânea pe-alta-n braţă, / Pi braţe, pi genunchele / Mi-o hrănea cu* ***caramele, / Caramele, mampasele*** (Ştefănucă, *Lăpuşna*, 116).

De asemenea, înregistrarea termenului în *ALM*, chest. [1385], în punctele 93, Chişteln̦iţa, 104, Văsieni, ambele din raionul Orhei, 100, Mândreşti, raionul Te-

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

leneşti, în imediata vecinătate a raionului Floreşti, unde l-am identificat iniţial (preluat, ulterior, în *Dicţ. dialect.*, III, 53), confirmă valabilitatea informaţiei obţinute atunci. Amintind că informatorii *ALM* au fost, prin excelenţă, vârstnici, notaţiile din punctele cartografice menţionate nu modifică perspectiva asupra vitalităţii fostului element neologic. Atestările din etape diferite constituie, în esenţă, „probe" din vocabularul pasiv al unei generaţii cu reprezentanţi din ce în ce mai puţini.

Musafiríe. Cuvântul însemnând „vizită" circulă în Basarabia: *Faptul că însuşi Haret Vasilievici, şeful de studii al şcolii, venise să-i poftească în* ***musafirie****, schimba oarecum situaţia. S-au sculat repejor, s-au îmbrăcat, s-au dus şi au stat până aproape de miezul nopţii. Haret Vasilievici i-a primit cum nu se poate mai bine.* (I. Druţă, *Clopotniţa*, 296).

Musafirie reprezintă un derivat analogic, probabil, după mai vechiul *ospeţie* < *oaspete* + suf. *-ie*, termen curent în graiurile din stânga Prutului (v. în acest sens glosa pentru *ospeţi* din *Dicţ. dialectal* III, 166).

Derivatul nu ridică probleme de ordin etimologic. L-am semnalat pentru că nu figurează în dicţionarele sau glosarele limbii române.

Miézii perétii. Secvenţele *miezul* (sau *miezii*) *păresimilor* (ori *păresimii, păresii, păreţii, păreţilor*) sau *miez păreţii* (sau *păresi, de păresimi, post*) sunt tot atâtea denumiri pentru „mijlocul postului mare, care cade întotdeauna miercurea, în a patra săptămână din post" (v. *DLR* s.v. *miez* 1.). Ele reprezintă variante pe baza termenului *păresimi* < lat. *quadragesima*, semnificând „(cele) patruzeci de zile ale postului mare", mai mult sau mai puţin corupt, în construcţii cu determinatul *miez* < lat. *medium*. Ansamblul variantelor reflectă tendinţa de a alcătui, pe de o parte, o formulă cu anumită armonie şi muzicalitate (v. rima internă) pentru a deveni memorabilă, pe de altă parte, de a asigura înţelegere deplină pentru termenul variabil. Se pare că *miezii pereţii*, iar prin refacerea unei forme cazuale plauzibile: *miezii pereţilor*, constituie variantele „terminus" ale şirului de încercări. Ultima dintre combinaţiile citate, ca motivaţie credibilă a sărbătorii cu numele respectiv, impunea respectarea strictă a acesteia, după cum rezultă din unele texte înregistrate în Basarabia, în perioada interbelică:

Miezâi Părepâi îi la jimatati di post. Fimeile nu fac nică [...]. *O femeie peria* [cânepa] *în ziua de* ***Niezu****:*

„– Cumătră Măriucă, nu peria azi, că-i ***Miezu Părepilor****! Ti-i bate cu capu* ***di părepi****!"* [...] *Da bărbatu ei... el vini din sat bat ş-o ie la bătut ş-o bate cu capu* ***di părepi****. Şi vine ie la mini şi dzişe:*

„– Bine ai spus să nu perii, că iaca m-o bătut!" (Ştefănucă, *Nistrul de Jos*, 68).

Textul ilustrează etimologizarea populară *miezii păresimi* > *miezii părepilor* care a dus la impunerea variantei atestate în secolul al XVIII-lea în forma *mezul părepii*.

Natíst. În limba română vorbită în Basarabia, *natist* reprezintă o creaţie lexicală preferată de aceia care resping, în mod energic, elementele neologice romanice, ca impedimente fundamentale pentru vorbitorii din stânga Prutului:

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

– Sânteți moldovean, părinte?

– Da, de pe aproape de Șoldănești.

– Nu te supăra, sfinția ta. După câte știu, părintele-stareț e și el moldovean, ca și frații călugări. Dar de ce vorbești cu ei rusește?

Călugărul s-a uitat mirat... și a răspuns:

Pentru că eu nu sânt ***naționalist*** (N. Dabija, *Râul în căutarea mării*, Fundația „Scrisul Românesc", Craiova 2003, 102).

Ca formație lexicală pe terenul limbii române de la baza derivativă *nație* „națiune", împrumut din limba rusă, întâmplător (sau nu?), *naționalist* se suprapune omonimului din aceeași limbă rusă cu înțelesul „nazist", de unde rezultă un anumit joc de cuvinte defavorabil filoromânilor.

Chiar și în aceste condiții ni se pare mult mai probabil faptul ca *naționalist* să suplinească, accidental și absolut provizoriu, neologismul *naționalist*.

DLR înregistrează *naționalist*, variantă fonetică corespunzătoare pronunției germane s.v. *nazist*, dar cunoașterea acesteia în Basarabia este puțin probabilă. (v. și Iorgu Iordan, *Note de lexicologie românească*, în *SCL*, XIV, 1963, 14: „*Nație*, cu derivatele *naționalist* și *naționalism*, mult mai răspândite [...] merită un loc în dicționarul «complet» al limbii române, cu explicațiile și luarea de poziție pe care le impune conținutul lor privite din punctul nostru de vedere").

Prăsád. Ca adjectiv, învechit și regional (despre pomii fructiferi, mai ales despre peri sau meri; p. restr. despre fructele acestor pomi) „altoit" (v. *DLR* s.v. 1.), *prăsad* se întâlnește în unele dintre textele folclorice, spre exemplu, cele din județul Tecuci: *Frunză verde* ***păr prăsad****, / Taică-mio-a fost om bogat* (MAT. FOLK., I_2, 1270). *La cel* ***merișor prăsad****, / Mândru-i danțul de-adunat* (T. Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul.* Studii etnografice, București, 1914, 93).

Interesant este faptul că determinantul din secvențele *păr prăsad, măr ~*, un împrumut din limba bulgară: *prisad*, pentru zonele în care s-a impus, a complicat situația. Simplificarea ulterioară, ca soluție, a constat din reținerea exclusivă a determinantului pentru *păr* (și fructele sale) ca unică denominație. Prin urmare, în locul termenului moștenit din latină (*pirus*), acolo s-a generalizat *prăsad* (v. *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*, redactori: N. Raevschi, M. Gabinschi, 1978, 340 s.v.). Sub acest aspect, modificarea reprezintă o inovație lexicală, devenită în timp regională, pentru graiurile din Basarabia, întrucât despre ele este vorba.

Șireteșúg. Neatestat până în prezent, *șireteșug*, pl. *~ -șuguri* „vicleșug" reprezintă o formație analogică după cuvântul din glosă. Întrucât l-am întâlnit, exclusiv, în scrierile lui Ion Druță, nu putem aprecia statutul termenului: creație de autor sau preluată de către autorul în cauză din graiurile actuale vorbite în Basarabia: *Din nenumăratele* ***șireteșuguri****, prin care fetele din Valea Răzeșilor își ocroteau odorul inimii, cel mai vechi și mai nou* ***șireteșug*** *erau iarmaroacele* (*Scrieri*, I, 366).

Vrăjmáș. Relația cu *vrajbă* de la care descinde *vrăjmaș* a fost perturbată de modificarea fonetică, în cazul derivatului, lăsată nelămurită până în prezent.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

După *DEX*, NȘDU „et. nec., cf. *vrajbă*", după *DLR*, SDLR *vrajmă* (var. de la *vrajbă* v. *DLR* s.v.) + suf. *-aș*, astfel încât *vrăjmaș* a rămas un termen cu origine discutabilă.

E adevărat că s.v. *vrajbă* apare var. *vrajmă,* dar cu o singură atestare (Ispirescu) perpetuată în *CADE*, *DLR*... În ceea ce ne privește, mult mai probabilă ni se pare derivarea de la *vrajbă*, cu modificarea potențialului derivat *vrăjbaș*, în partea terminală, respectiv bilabială finală a bazei prin atracție sinonimică, într-un context propice. Chiar începând din textele secolului al XVII-lea, am identificat cadrul care a favorizat schimbarea: *de-a pururea* ***pizmași*** *și* ***vrăjmași*** *unui sat (*Prav. 51); *Au statut* ***vrăjmași*** *și* ***pizmași*** *românilor* (C. Cantacuzino), *Ielele ...toate* ***pizmașe,*** */ De om* ***vrăjmașe*** (I. Văcărescu), *Vei doborî pe toți* ***vrăjmașii*** *și* ***pizmașii*** (N. D. Popescu), *Basme*: *Cine are ochi* ***pizmaș*** */ Luișî singur e* ***vrăjmaș*** (A. Pann), *De n-ai fi tu om* ***pizmaș*** */ Și la inimă* ***vrăjmaș*** (Simeon C. Mândrescu), *Literatură și obiceiuri poporane* (v. *DLR* s.v. *pizmaș*). Într-o astfel de structură binară, care s-a impus prin repetare, este de presupus că termenii componenți (*pizmași / vrăjbași*) s-au influențat reciproc din considerente fonetice, eufonia având un rol hotărâtor. Remodelarea *vrăjbaș* > *vrăjmaș* a conferit desăvârșire fonică îmbinării prin copulă sau părților finale ale unui distih, create prin separarea celor doi termeni: *De n-ai fi... om* ***pizmaș*** */ Și... la inimă* ***vrăjmaș***. Distribuția în asemenea construcții a fost primul pas către autonomia derivatului refăcut analogic care, ulterior, a înlocuit definitiv varianta primordială.

Explicația lui Nestorescu 1999, 38: *vrajbă* + *-aș*, prin disimilare, lasă fără răspuns de ce numai derivatul nominal a cunoscut accidentul? Considerăm că îmbinarea *pizmaș... vrăjmaș* > **vrăjbaș* a determinat modelarea labialei din partea terminală în limitele construcției în care era asamblat derivatul și atât. În restul familiei lexicale dependența nu a acționat.

P. V. Stefănucă (*Nistrul de Jos,* 127/99) atestă *învrăjmi: Și nu te gândi,/ Că dac-ăi muri / Niamurile te-or pomini!/ Că niamurile s-or* ***învrăjmi*** */ Și s-or duśe pi la źudecate*.

Pentru *învrăjmi* presupunem remodelare, din necesități prozodice, din *învrăjbi* (sau *învrăjmăși*), datorită relației terminale cu *pomeni*.

Vrăjmășnic. Lexemul anunțat în titlul notei, neinventariat în glosare sau dicționare, a fost atestat, ca adjectiv și adverb, în Basarabia: *Deodată mătușa a-ncetat a sforăi – îi hâtră, măi,* ***vrăjmașnic*** *de hâtră îi Mărioara lui!* (Druță, *Clopotnița*, 32). Înțelesul „grozav, strașnic" ne îndreaptă atenția către modelul analogic, sub impulsul căruia a apărut, probabil, *vrăjmașnic*. După părerea noastră, este vorba despre o formație analogică, în vederea căreia sufixul *-nic* a fost desprins prin interpretarea lui *strașnic* < v. sl. *strašĭnŭ*, adverb cu o frecvență deosebită în graiurile din Basarabia, folosit atât absolut: (*Plouă* ***strașnic!***), cât și în structura superlativului: *Mama ne povestește... că ar fi trăit o viață de om aici în Slobozia de n-ar fi fost drumurile satului atât de* ***strașnic*** *încolăcite și aruncate peste cap!* (ibid., 167). Crearea adverbului discutat a beneficiat de o circumstanță favorizantă: conversiunea adjectivului *vrăjmaș* în adverb, întâlnit, de asemenea, în scrierile aceluiași autor (*Acolo, în satul acela, este o casă făcută de dânsul și mai este și o ușă*

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

cu un clempuș nou, ***vrăjmaș*** *de bine așezat* – ibid., 13) sau în alte surse din aceeași provincie: *Un cal* ***vrăjmaș*** *frumos* (*Dicț. dialectal*, I, 227 s.v.), preluat din N. P. Smochină, *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, Anuarul Arhivei de Folklor, 1939, 43.

Termenii prezentați atestă, fiecare în parte și toți împreună, evoluția graiurilor conform tendințelor generale ale limbii române căreia ele aparțin (v. *bureza, înjunghia, vrăjmașnic*). Totodată, se cuvine să remarcăm evoluția particulară, proprie acestor idiomuri care reflectă condițiile specifice de dezvoltare, respectiv, pătrunderea unui anumit tip de împrumuturi, preluate însă creator și adaptate la sistemul propriu. „Ospitalitatea", dublată de „creativitate", în raport cu elementele de împrumut, constituie particularități ale limbii române, deja semnalate (Mioara Avram, 1993, 23) (aici se înscriu termeni precum *atimană, bacistoc, mampasele*). Uneori elementele discutate prezintă, în egală măsură, inovații privind forma și sensul. Cele dintâi au la bază tendința de încadrare la sistemul graiurilor, prin raportare la elemente cunoscute, celelalate au fost determinate de experiența de viață a populației localnice într-un anumit cadru istoric, care a impus o viziune specială în receptarea împrumuturilor, de multe ori în consens cu modificarea din limba de origine. Astfel de evoluții semantice lineare se întâlnesc și în cazurile de etimologie internă, când verbul creat de la o formă din propria paradigmă dobândește caracter intensiv (v. *bureza* „a ploua mărunt și fără pauză, într-un ritm adecvat ploilor de toamnă").

Inovațiile de formă determină încadrarea noilor lexeme în serii sinonimice preexistente, extinzându-le (cf. *o boaghe* după *o fărâmă; oleacă* – prin falsă analiză, potențial separabil; *a se înjunghia de râs* încadrabil în seria expresiilor construite pe baza aceleiași construcții prepoziționale *a muri..., a se prăpădi, a se strica...*; *mampasele față de caramele,* aproximativ același tip de produs exprimat prin același tip de substantiv, tinzând către *pl. tant.*; *musafirie* creând dublet sinonimic cu *ospeție* sau *șireteșug* cu *vicleșug*).

Particularitatea specială a graiurilor de dincolo de Prut constă în diversificarea și îmbogățirea lexicului dialectal în evoluție convergentă cu ansamblul limbii române.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

AFLR	*Arhiva fonogramică a limbii române* a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti".
ALM	*Atlasul lingvistic moldovenesc*, vol. I, partea întâi, *Fonetica*, de Rubin Udler, Chișinău, 1968; *Morfologia*, de Vasile Melnic, Chișinău, 1968; vol. II, partea întâi, *Lexicul. Casa, obiecte de uz casnic*, întocmit sub conducerea lui Rubin Udler, de Victor Comarnițchi, Chișinău, 1972.
ALR – Mar.	*Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, vol. III, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, 1973.
MALR, I, II	*Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (MALR, I), vol. I, de Sever Pop, Cluj, 1938; vol. II, de Sever Pop, Sibiu, Leipzig, 1942; partea a II-a (MALR II), vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu, Leipzig, 1940.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

MALR, I-III	*Micul atlas lingvistic român*, serie nouă, vol. I, 1956, vol. II-III, 1967.
ALRR – Munt. și Dobr.	*Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, I-II, de Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, București, 1996.
Avram, 1993	Mioara Avram, *La créativité et l'„hospitalié" du roumain*, „Revue roumaine de linguistique", tome XXXVIII, 1993, nº. 1-3, p. 23-27.
CADE	I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească [1926-1931].
Ciaușanu, *Vâlcea*	G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*, cu un glosar, București, Cultura Națională, 1928.
Coman, Gl.	Petre Coman, *Glosar dialectal*, București, Monitorul Oficial și Imprimeria Națională, 1939 (Academia Română, *Memoriile secțiunii literare*, seria III, Tom IX, Mem. 5).
DA	Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
DEX	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic, 1986.
Diaconu	Ion Diaconu, Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie, III, Miorița, 1989.
Dicț. dialectal	Dicționar dialectal (cuvinte, sensuri, forme) vol. I-V, redactor-responsabil Rubin Udler, Chișinău, 1985.
DLR	Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Bucureşti, 1965 şi urm.
Druță, *Clopotnița*	Ion Druță, *Clopotnița*, 1988.
Druță, *Scrieri*	I. Druță, *Scrieri*, IV, Chișinău, 1990.
FC III 1	*Formarea cuvintelor în limba română*. [Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram]. Volumul al III-lea. *Sufixele*. 1. *Derivarea verbală*, de Laura Vasiliu, Bucureşti, 1989.
Gl. Munt.	*Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, Bucureşti, 1999.
GN	*Graiul nostru*. Texte din toate părțile locuite de români, publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția. [vol.] 1, Bucureşti, 1906.
Graur, *Tendințe*	Al. Graur, *Tendințele limbii române*, 1978.
Hristea, 1968	Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*. Studii. Articole. Note.
I. Cr.	„Ion Creangă", revistă de limbă, literatură și artă populară. Bârlad. Anul I (1908) ș.u.
Lexic. reg.	*Lexic regional*, I, redactor coordonator: Gh. Bulgăr, 1960; II, redactor-coordonator: Lucreția Mareș, 1967 (Societatea de Științe Istorice și Filologice).
LR	„Limba română", București, 1952 și urm.
MAT. FOLK.	*Materialuri folkloristice*. Culese şi publicate sub auspiciile Ministrului Cultelor şi Învățământului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană*, partea I-II)-II. Bucureşti, 1900.
Mărgărit, ISE	Iulia Mărgărit, *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*, în „Etymologica" 18, 2005.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)

MDA	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”; *Micul Dicționar Academic*, vol. I, Literele A-C, 2001; vol. II, Literele D-H, 2002; vol. III, Literele I-Pr, 2003; vol. IV, Literele Pr-Z, 2003, București, Univers Enciclopedic.
Mihăilă, 1960	Gh. Mihăilă, *Împrumuturi sud-slave în limba română*, București.
Nestorescu, 1999	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Etymologica*, III, Virgil Nestorescu, *Cercetări etimologice*, Univers Enciclopedic.
NȘDU	Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, vol. I-II, ediție revizuită și adăugită de Al. Dobre, Ioan Oprea, Carmen Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Viorica Zăstroiu, Mydo-Center, 1995-1997.
Sbiera, *Povești*	Ion al lui G. Sbiera, *Povești poporane românești*. Din popor luate și poporului date de..., Cernăuți, 1886.
SCL	*Studii și cercetări lingvistice*. [București], Editura Academiei. Institutul de Lingvistică din București. Anul I (1950), și urm.
SDLR	August Scriban, *Dicționaru limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*. Edițiunea întâia, Iași, 1939.
Șez.	„Șezătoarea”. *Revistă pentru literatură și tradiții populare*, Fălticeni. Anul I, 1892 și urm.
ȘIO I – II_{1-2}	Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.
Ștefănucă, *Lăpușna*	P. V. Ștefănucă, *Folklor din județul Lăpușna*. „Anuarul Arhivei de Folklor”, II, 1933, p. 170.
Ștefănucă, *Nistrul de Jos*	P. V. Ștefănucă, *Cercetări folclorice pe Valea Nistrului de Jos*. „Anuarul Arhivei de Folklor”, IV, 1937, p. 132.
TD – Bas.	Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri românești din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei și nordul Maramureșului*. Texte dialectale și glosar (Institutul de Fonetică și Dialectologie „Al. Rosetti”), București, 2000.
TDM, I–III	*Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu. Vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1973; vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1975; vol. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, București, 1987.
TDRG	H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I (1903), II (1911), III (1924), Bukarest.
Vulpe, 1973	Magdalena Vulpe, *Sur quelques verbes délocutifs dans les parlers roumains*, în RRL, XVIII, p. 3-5.

BDD-A20614 © 2009 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:11:12 UTC)